

Використання коштів державної фінансової підтримки аграрного сектора передбачає і здійснення обов'язкового контролю їх використання. При цьому за мету визначається перевірка правильності призначення надання підтримки агропромислового виробництву, цільового та ефективного витрачання бюджетних коштів, правильності їх відображення в бухгалтерському обліку та звітності.

Література.

1. Закон України № 996-XIV від 19 лип. 1999 р. «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»
2. Закон України № 2982-IV від 18 жовт. 2005 р. «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року»
3. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки України – рішення Колегії МАП України, протокол № 1 від 03.02.2009 р.
4. Методичні рекомендації з відображення в обліку державної фінансової підтримки агропромислового виробництва за редакцією В. М. Гаврилюка, В. М. Жука / ННЦ «Інститут аграрної економіки» - 2010 – 32 с.

УДК 631.164.23:323.326.63:339.9

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРОБІЗНЕСІ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ЗЕД

Кошова А.М., ст. викладач

Полтавська державна аграрна академія

Постановка проблеми. Проблема забезпечення населення країни продовольством набула виключно гострого характеру за роки глибокої та затяжної кризи в економіці України і нині є пріоритетною серед невідкладних проблем поточної та перспективної соціально-економічної політики держави. Одним з головних напрямів на шляху до інтеграції України в світове господарство наразі є активне проведення інвестиційної діяльності в агробізнесі. Дана умова дозволить агробізнесовим структурам приймобратити участь у міжнародній торгівлі, що дозволить агробізнесу України вийти на новий рівень свого розвитку. Проблема експортної діяльності розглядається в контексті зовнішньоекономічної інтеграції як найважливіша умова входу галузі у світову господарську систему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і практичним аспектам інвестиційної діяльності в агробізнесі України за умови проведення зовнішньоекономічної діяльності присвячена досить велика кількість наукових робіт таких авторів як: В.П. Галушка, Джеймс Стонерерв, Девіз Долан, О.Гудзінський, Й.Завадський, С.М. Кваша, А.І.Кредісов, П.Т. Саблук та інших учених, а також деякий нагромаджений досвід з питань інвестиційної діяльності, викладений у працях вітчизняних та зарубіжних вчених.

Постановка завдання. Основним завданням дослідження є розгляд інвестиційної діяльності в світі, її вплив на продовольчу безпеку країн світу

та України зокрема, а також виявлення можливих інвесторів агробізнесу в Україні та опрацювання основних шляхів вирішення наявних проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародна конкурентоспроможність агропромислового сектора виявляється в досягненні конкурентних переваг у міжнародному суперництві. В умовах відкритої економіки, що забезпечується членством у СОТ, вона також може бути визначена як здатність національного товаровиробника протистояти міжнародній конкуренції на власному і зовнішньому ринках. Іноземні інвестиції не можуть бути визначальними як для національного товаровиробника, так і для галузі в цілому, тому необхідно орієнтуватися на реальні і потенційні джерела інвестицій, які необхідно активізувати. Одним із таких джерел інвестицій у галузь АПК є її зовнішньоекономічна діяльність, яка у 2000-2007рр. має стабільну тенденцію до зростання (табл. 1).

Валютні надходження від експорту товарів за 2001-2007рр. зросли по Україні у 3,03 рази та по АПК у 3,3 рази, за 2007р. у порівнянні з відповідним періодом попереднього року відповідно в 1,28 і 1,32 рази. Зовнішньоторговельне сальдо АПК зросло у 2007р. в порівнянні з 2006р. – в 1,37 рази, що дає можливість розширити зону інвестування, але при цьому коефіцієнт покриття хоча й перевищує цей показник по економіці України майже в два рази, він поки що не відповідає оптимальному рівню, який повинен бути на рівні 2.1-2.2, що було досягнуто у 2002р.[1].

Таблиця 1.

**Динаміка експортно-імпортних операцій України і АПК
(млн. дол. США)**

Показники	Роки					2007 р. у % до:	
	2001	2003	2005	2006	2007	2001р.	2006р
Зовнішньоторговельний обіг, всього	31565	45720	69668	83402	110118	3,49	1,32
в т. ч. АПК	3295	5284	7539	8524	11150	3,38	1,31
Експорт, всього	16220	23038	34331	38368	49262	3,03	1,28
в т. ч. АПК	2060	2995	4669	5154	6797	3,30	1,32
Імпорт, всього	15345	22682	35337	45035	60856	3,97	1,35
в т. ч. АПК	1233	2290	2870	3370	4352	3,53	1,29
Зовнішньоторговельне сальдо, всього	875	356	-1908	-6667	-11594	-12,4	-1,74
в т. ч. АПК	830	704	1799	1784	2445	2,95	1,37
Коефіцієнт покриття: Україна	1,06	1,02	0,97	0,85	0,81	-0,25	-0,04
в т. ч. АПК	1,67	1,31	1,63	1,53	1,56	-0,11	+0,03

Українському агробізнесу після вступу до Світового торговельного клубу доведеться повною мірою відчутти на собі плюси і мінуси інтернаціоналізації, жорсткий вплив міжнародної конкуренції. Експортоорієнтовані галузі агропромислового сектора, зокрема зернова та олійна, є конкурентоспроможними і від вступу до СОТ отримують позитивний ефект, оскільки обмеження на вивезення продукції цих галузей Україна зобов'язана скасува-

ти. Нашій державі не варто очікувати напливу дешевого імпортного зерна, що може призвести до скорочення вітчизняного зернового виробництва.

Труднощі вирішення економічної кризи в Україні посилюються глибоким спадом виробництва сільськогосподарської продукції, зокрема молочної галузі, дестабілізацією продовольчого ринку. Забезпечення населення України продуктами харчування, що виробляються з молока, залежить від розвитку ринку молока та молокопродуктів, на функціонування якого, в свою чергу, впливає стан виробництва, ринкова інфраструктура, дієвість ринкових механізмів, платоспроможність споживачів.

Серед галузей харчової промисловості молочна промисловість займає третє місце за обсягами після м'ясної та хлібопекарської. Український ринок виробників молочної продукції нараховує близько 300 підприємств із загальними потужностями 20 млн. тонн молока в рік. Регіональна сировинна база молокопереробної промисловості розвивається переважно в районах основної переробки молока: Київська, Львівська, Полтавська, Вінницька, Житомирська, Чернігівська, Хмельницька області. Однією із головних проблем даної галузі є невисока якість сировини. Великі переробні підприємства вирішують дану проблему шляхом довгострокових контактів з сільгоспвиробниками (надання необхідного обладнання та фінансова підтримка). Темпи виробництва продовольчих товарів були значно вищими від зростання кількості населення, тому стало можливим його забезпечення продовольчими товарами. Однак глобальна економічна криза найбільш негативно позначилася на розвитку агропромислового комплексу. Сільське господарство, харчова і переробна промисловість стали скорочувати своє виробництво. Починаючи з 1990 р. і аж по 2005 р., виробництво усіх продовольчих товарів значно зменшилося [1].

Ріст експорту в сільському господарстві, за оцінками експертів, може скласти 44%. Приєднання України до СОТ покращить умови доступу на ринки її членів, але не призведе автоматично до розширення ринків збуту української продукції. Цьому заважають дозволені у СОТ нетарифні бар'єри і захисні заходи в окремих країнах. Подолати їх можна через покращання якості продукції і формування попиту на наші товари і послуги. Важкі випробування в жорстких міжнародних конкурентних умовах відчують передусім виробники цукру та овочівники. Це пов'язано з тим, що часто невисока якість вітчизняної сировини не дозволяє національним виробникам пропонувати свою продукцію європейському ринку. Особливістю розвитку світової економічної системи є глобалізація як процес активізації економічної інтеграції та поглиблення протиріч між глобалізацією і регіоналізацією. В 2008р Україна отримала статус члена Світової організації торгівлі. Одним із найбільш вразливих сегментів економіки в умовах членства України в СОТ є сільське господарство, економічною та соціальною ситуацією якого стурбоване суспільство країни: якщо валовий внутрішній продукт України за 2000-2006рр. зріс у 2,6 рази, то ВВП сільського господарства – в 1,57 рази. Питома

вага ВВП галузі в національному ВВП знизилася за 2000-2006рр. з 35,6% до 21,5%, при цьому експорт продукції АПК зріс в 3,26 рази [4].

Трансформаційні процеси, що започатковані у 2007р., продовжують розвиватися у 2008р. Це посилення інфляційних процесів, дестабілізація внутрішнього і зовнішнього ринків, масштабна і затяжна світова фінансова криза, що призведе до подорожчання кредитних ресурсів, особливо в галузь АПК, де низька оборотність капіталу.

Основними напрямками формування інвестиційного клімату в сучасних умовах є залучення до інвестиційної діяльності підприємств всіх форм власності, спрямування інвестицій на реалізацію пріоритетних програм, однією із визначальних, вважаю, буде в найближчому майбутньому галузь АПК через зростаючий світовий дефіцит продовольчих товарів, зменшення земельних ресурсів сільськогосподарського призначення, збільшення населення та активний ріст виробництва відновлювальних джерел енергоресурсів [5] В економіку України в 2008 р. іноземними інвесторами вкладено 10911,1 млн. дол. США. З країн ЄС надійшло 8766,4 млн. дол. США, а з країн СНД 932,9 млн. дол. США. Але у цілому за 2008 рік приріст сукупного іноземного капіталу в економіці країни склав 6180,7 млн дол. США, що становить 77,9 % рівня попереднього року. Потік прямих зарубіжних інвестицій змінюється по роках, що пов'язано із змінами політичних процесів, соціально-економічними перетвореннями, умовами формування інвестиційного іміджу України на міжнародному ринку капіталів та рівнем міждержавного і державного впливу на інвестиційні процеси.(табл. 2).

Прямі іноземні інвестиції в економіку України за країнами походження капіталу в 2009 р. склали 35723,4 млн. дол. США. Інвестиції в Україну надійшли зі 124 країн світу. В свою чергу, з України здійснюються прямі інвестиції в економіку 51 країни світу, переважно їх частка спрямована до Кіпру і до Російської Федерації.

Таблиця 2

Прямі іноземні інвестиції в економіку України за країнами походження капіталу [7]

	2001 р.		2006 р.		2008 р.		2008р. у% до 2001р.
	млн..дол. США	%	млн..дол. США	%	млн..дол. США	%	
Всього	3875,02	100	16890,0	100	35723,4	100	921,89
Німеччина	240,9	6,25	5503,7	32,58	6393,8	17,9	2654,13
Російська Федерація	286,6	7,4	835,8	4,95	1851,6	5,2	640,05
США	639,5	16,50	1378,4	8,16	1471,5	4,1	212,18
Польща	62,8	1,62	225,5	1,34	694,7	1,9	1106,21
Кіпр	377,7	9,74	1101,4	6,52	7682,9	21,5	2034,12
Італія	72,2	1,85	117,4	0,69	914,3	2,6	1266,34
Нідерланди	362,2	9,35	919,5	5,44	3180,8	8,9	878,19
Інші країни світу	1833,1	47,29	6808,40	40,32	13533,8	37,9	760,71

Поки що інвестиції в основний капітал сільського господарства до їх загального обсягу становлять всього 5,8 %, що складає на 1 га сільськогосподарських угідь біля 230 грн., а загальна їх сума не перевищує 5 млрд. грн., що в 2,5 рази менше рівня 1990 р. Питома вага іноземних інвестицій у сільське господарство складає всього 1,8 % до всіх іноземних інвестицій в економіку України через низьку інвестиційну привабливість галузі, відсутність ринку землі та низьку прибутковість аграрних підприємств. На широке розгортання інвестиційних процесів впливають економічні і позаекономічні чинники. Тому розширення інвестиційної діяльності потребує сприятливого клімату шляхом стимулюючого державного втручання в економіко-соціальні процеси. Виходячи з цього, можливо розглядати потік прямих іноземних інвестицій в Україні та їх місце в процесах міжнародного руху капіталів, що визначається входженням України в світові і європейські інтеграційні процеси [6] Тому вступ України в СОТ значно сприятиме поліпшенню інвестиційного клімату. Оскільки у 2008 р., в економіку України іноземними інвесторами вкладено 10911,1 млн. дол. США прямих інвестицій, з країн ЄС надійшло 8766,4 млн. дол., або 80,3 % загального обсягу, з країн СНД 932,9 млн. дол., або 8,6 % та з інших країн 1211,8 млн. дол., або 11,1% (табл. 3) [7].

Таблиця 3

Прямі іноземні інвестиції в економіку України за галузями економіки

	2001 р.		2006 р.		2008 р.		2008р. у% до 2001р.
	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%	
Всього	4406,2	100,0	21186,0	100,0	35723,4	100,0	7810,8
Промисловість	2285,1	51,9	6003,5	28,4	8056,5	22,6	352,6
в т.ч. добувна	167,9	7,4	402,3	6,7	1001,8	2,4	596,7
переробна	2087,6	91,4	5522,0	92,0	6928,0	85,9	331,9
Будівництво	115,5	2,6	819,2	3,9	2052,9	5,8	1777,4
Торгівля	778,5	17,7	2532,6	12,0	3718,4	10,4	477,6
Фінансова діяльність	361,3	8,2	2419,8	11,4	7154,8	20,0	1980,3
Транспорт	309,2	7,0	901,2	4,3	1281,0	3,6	441,3
Сільське господарство	88,1	2,0	390,7	1,8	803,2	2,3	911,7
Інша діяльність	468,5	10,6	8119,0	38,4	12656,8	35,4	2701,6

В Україні, на відміну від ЄС, недостатньо розвинуті системи контролю безпеки продукції, недосконалі стандарти. Якщо найближчим часом не вдасться до відповідних заходів, це гальмуватиме доступ українських товарів на зовнішні ринки і ускладнить використання нетарифних методів захисту внутрішнього ринку від дешевої неякісної імпоротної продовольчої продукції. Економіка України та, зокрема, її агропромисловий комплекс не змогли забезпечити конкурентоспроможність самостійно, тому змушені будуть стати такими під впливом СОТ. Протягом наступного десятиріччя український АПК пройде природний відбір, штучно створений всесвітнім торговельним клубом.

Передусім зміни зачеплять дрібні підприємства. Великі компанії зможуть вистояти, оскільки вже розробляють відповідні стратегії розвитку свого бізнесу. Ті з них, які вчасно провели реструктуризацію виробничих активів та інвестували значні засоби в переробку і сировинну базу, нині без побоювань сприймають вступ до торговельної організації.

Щоб зміцнити свої позиції і вистояти в умовах жорсткої конкуренції вітчизняним аграрникам необхідно впроваджувати нові технології, модернізувати виробництво, привести його у відповідність з нормами СОТ та скорочувати витрати. Посилення міжнародної конкуренції стимулюватиме український агробізнес до консолідації. Протягом трьох-п'яти років на ринок повинні прийти гравці, які принесуть сучасні технології та методи продажу. Для успішного розвитку галузі їй вкрай необхідні великі інвестиції. Вітчизняні інвестори в своїй більшості все ще не готові чекати повернення своїх вкладень протягом декількох десятків років. З'ясовано, що входження України в глобалізаційні процеси призведе до непостійності і швидкозмінності конкурентних середовищ, що диктує необхідність пошуку шляхів і механізмів активізації інвестиційних процесів в галузь АПК, як найбільш вразливого сегмента економіки.

В Україні зовнішньоекономічна діяльність іде активними темпами, особливо сільськогосподарської продукції. Але, перш, ніж прогнозувати експортні операції сільськогосподарської продукції, слід визначити всі потреби внутрішнього ринку. Кількість тонн на експорт ще вирішується в залежності від заключених контрактів як державою, так і суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Враховуючи те, що Україна стала членом СОТ, при проведенні державою експортно-імпортних операцій слід враховувати міжнародні стандарти якості продукції, особливо це стосується галузі рослинництва. Функціонування галузі рослинництва в Україні за об'єктивних причин має хвилеподібний розвиток, особливо це стосується ринку зерна, що пов'язано з певними природними, географічними, економічними та політичними катаклізмами. Це призвело до невизнаності вітчизняного товару на зовнішньому ринку, недопуском вітчизняного товаровиробника на ринки інших держав, що і стало спонукальним чинником вступу України до СОТ. Але тут Україна повинна слідувати і підкорятися всім принципам даної організації. Аграрний сектор для економіки України є пріоритетним. За умови його технічної і технологічної переоснащеності він здатний на високому рівні забезпечити продовольчу безпеку країни і значну частку аграрної продукції експортувати. СОТ є інструментом врегулювання на багатосторонній основі правових відносин між її державами-учасницями. Членами СОТ є вже більшість країн світу, це означає країни які не є її членами, у відносинах із країнами, які є членами СОТ мають в односторонньому порядку підпорядковуватися вимогам цієї організації, не маючи відповідних правил для захисту своїх інтересів відповідно до положень цієї міжнародної організації. Україна має великий аграрний потенціал, який по-

ки що задіяний, напевно не більше як на 20-30 %. За умови коли аграрний потенціал буде використовуватися усе в більшій мірі, Україна „приречена” на експорт як рослинництва, так і тваринництва сільгосппродукції. Іншими словами вона природно є експортоорієнтованою країною і за умови розбудови сучасної аграрної сфери в техніко – технологічному, управлінському аспектах буде мати абсолютні й частково порівняльні переваги. Йдеться про „світовий” техніко – технологічний рівень оснащення сільського господарства, використання техніки, технологій, менеджменту, маркетингу тощо. У цьому відношенні з нами було б важко конкурувати таким країнам, як Польща, Німеччина, Данія, Великобританія, Скандинавські і багато інших країн. Водночас і за цих умов Україна напевне буде поступатися таким країнам, як США, Франція, Австралія й деякі інші країни. Так, за оцінкою ряду дослідників (географів і агрокліматологів), не дивлячись на високу продуктивність 1 га ріллі в Україні, вона менша приблизно у 1,5 рази, ніж в США і в ряді країн Західної Європи. Досить сказати, що зона Степу України нерідко зазнає засухи, а західні області потерпають від надмірної вологи. Водночас щодо більшості країн Європи й Азії Україна має кращий аграрний потенціал, тобто абсолютні переваги, а за певних умов може набувати й відносні.

Важливим принципом для членства в СОТ є лібералізація ринку сільгосппродукції. Відносно експорту Україна від цього, безперечно, виграє. Адже сьогодні вона зазнає значних збитків від різних перешкод і дискримінаційних заходів з боку економічно високорозвинених країн. Крім того, на сьогодні помітно знижують конкурентноспроможність агропродовольчої продукції такі чинники як низька державна підтримка сільського господарства порівняно з розвиненими країнами світу і слабка техніко-технологічна оснащеність, рівень розвитку ринково підприємницького середовища в широкому розумінні цього поняття. А тому продуктивність галузей, тобто урожайність культур і продуктивність тварин у нас нижча за показники наших сусідів і тепер конкурентів: Польщі, Словаччини, Угорщини та інших країн Центральної Європи у 1,5-2 рази, а проти розвинених країн Західної Європи, США і Канади – в 3-4 рази. Таким чином, від лібералізації зовнішньої торгівлі і, насамперед, зниження тарифів на експортовану сільгосппродукцію з інших країн членів СОТ Україна тільки виграє. Зрозуміло, що це стосується не всіх видів продукції, а тому слід виділити основні стратегічні види продовольчої продукції, такі як зерно, соняшник, м'ясо, молоко, цукор.

Зростання цін є наслідком змін у пропозиції та в попиті [2], які накопичувалися протягом останнього десятиліття. Водночас обсяги виробництва сільськогосподарської продукції були нижчими від очікуваних внаслідок несприятливих погодних умов, які спостерігалися у кількох ключових аграрних регіонах (таких як Австралія та Україна) протягом останніх двох років (2006-2007).

Висновки. При проведенні зовнішньоекономічної діяльності агробізнесовими структурами слід враховувати взаємо вигідність зовнішньої торгівлі. Для того, щоб торгівля була взаємовигідною, ціна товару на зовнішньому ринку має бути вищою за внутрішню в країні – експортері, і нижчою, ніж у країні – імпортері. Однак, щоб отримати такий зиск, необхідно ефективно провести зовнішньоторговельну операцію. Економічна ефективність по імпорту продукції – це зіставлення витрат, які обумовлюють її здійснення, з результатами від її здійснення, а ефект – прибуток (збиток), одержаний від реалізації імпортованих товарів. Або від виробленої продукції з використанням імпортованого товару. В цілому проблемою економічних і фінансових відносин агробізнесовими структурами України при проведенні ЗЕД є вирішення питання інвестицій в АПК, котре може бути вирішене завдяки державному втручанню та притоку капіталу з-за кордону. Проведення таких заходів може піти на користь вітчизняного бізнесу що означатиме позитивні прогнози вступу України до СОТ.

Застосування такої методики «оцінка ефективності економічних та фінансових відносин агробізнесу» господарюючим суб'єктом у сучасних умовах призведе до вибору необхідності одержання валютної виручки, розширення ринку збуту власної продукції, а, отже, підвищення відповідальності та обґрунтованості з питань зовнішньоторговельної діяльності, а в сумі це допоможе вирішити проблему світової продовольчої кризи.

Література.

1. Дерев'янюк О. Основні напрями системного трансформування харчової промисловості України/О. Дерев'янюк // "Економіка України", січень 2000р., с. 45
2. Держрезерві – 1,167 млн. тонн. Зерна/ Сільські вісті 9 січня 2009року №1)
3. Затолочний О. Бананова республіка / О. Затолочний // Контракти. – 2008. – №7. – С. 38.
4. Зовнішня торгівля України товарами за 2000-2006рр. – Держкомітет статистики України 2000-2006рр. – с.37
5. Кириленко І.Г. Перспективи вітчизняного АПК в контексті сучасних проблем та нових ризиків/ І.Г Кириленко.// Економіка АПК– 2007. – №11 – С.67.
6. Радченко В. "Ринкові проблеми інвестування агробізнесу" / В. Радченко // Економіка України, - лютий 2000р., стр. 55.
7. Статистичний щорічник України за 2008 р. – К.: Видавництво «Консультант», 2008. – 495 с.